

SAHLGRENSKA AKADEMIN

**INSTITUTIONEN FÖR NEUROVETENSKAP OCH
FYSIOLOGI
ARBETSTERAPI**

UPPLEVELSER AV AKTIVITETSVÄRDE BLAND PATIENTER OCH PERSONAL INOM RÄTTSPSYKIATRIN

en litteraturöversikt

Julia Klima och Hanna Pilbom

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2022
Handledare:	Ann-Charlotte Lindström, Leg. Arbetsterapeut MSc
Examinator:	Lisbeth Claesson, Docent vid Göteborgs universitet

Sammanfattning

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet 180 hp
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2022
Handledare:	Ann-Charlotte Lindström, Leg. Arbetsterapeut MSc
Examinator:	Lisbeth Claesson, Docent vid sektionen för hälsa och rehabilitering vid Göteborgs Universitet
Sökord:	Arbetsterapi, engagemang, kvalitativ metod, ValMO

Bakgrund	En person som begår ett brott och samtidigt lider av en allvarlig psykisk störning kan dömas till rättspsykiatrisk tvångsvård istället för fängelse. Rättspsykiatri har sedan 1980-talet blivit ett växande område för arbetsterapeuter och arbetsterapeutiska interventioner syftar till att främja engagemang i meningsfulla aktiviteter. Meningsfulla aktiviteter kan innebära olika värden för olika personer. ValMO-modellen identifierar tre värde dimensioner som kan förknippas med aktivitetsutförande; konkret, sociosymboliskt och självbelönande värde.
Syfte	Syftet är att undersöka upplevelser av aktivitetsvärde bland patienter och personal inom rättspsykiatri.
Metod	Systematisk litteraturoversikt med deduktiv ansats begränsad till kvalitativa och mixed-method studier. Litteratursökningen genomfördes i fem databaser och genom en manuell sökning. Det slutliga urvalet bestod av tio artiklar, som kvalitetsgranskades enligt mallar från SBU och MMAT. Insamlad data analyserades genom en riktad innehållsanalys.
Resultat	Innehållsanalysen resulterade i fyra huvudkategorier, varav tre benämndes efter ValMO-modellens värdetriad; konkret värde, sociosymboliskt värde, självbelönande värde. Den fjärde huvudkategorin var aktivitetsengagemang. Därefter identifierades totalt tio underkategorier.
Slutsats	Betydelsen av meningsfullhet i olika aktiviteter varierar bland personer inom rättspsykiatri och upplevda värden i aktiviteter påverkar personens engagemang och motivation. Personcentrering ses som en essentiell del av arbetsterapeutens arbete för ökat engagemang i meningsfulla aktiviteter.

Abstract

Thesis:	15 hp
Program:	Occupational Therapy program 180 hp
Course:	ARB341 Bachelor thesis in Occupational therapy
Level:	First Cycle
Semester/year:	ST 2022
Supervisor:	Ann-Charlotte Lindström, Licensed Occupational Therapist, MSc
Examiner:	Lisbeth Claesson, Associate Professor in Department of Health and Rehabilitation at the University of Gothenburg
Keyword:	Engagement, occupational therapy, qualitative method, ValMO

Background	A person who commits a crime while suffering from a serious mental disorder can be sentenced to a forensic psychiatric treatment instead of a prison. Forensic psychiatry has been a growing area for occupational therapists since the 1980s and occupational therapy interventions aim to promote engagement in meaningful occupations. Meaningful occupations can have different values depending on the individual. ValMO model identifies three dimensions related to the value of engaging in activities; concrete, socio-symbolic and self-reward.
Aim	The aim was to explore experiences of the value of occupation among patients and staff in a forensic setting.
Method	Systematic literature review with a deductive approach limited to qualitative and mixed method studies. Literature was searched through five databases and a manual search. The final sample consisted of ten articles, whose quality was reviewed with the use of SBU and MMAT manuals. Collected data was analyzed through a directed content analysis method.
Result:	The directed content analysis resulted in four main categories, of which three were titled after the ValMO model's value triad; concrete, socio-symbolic and self-reward. The fourth main category was occupational engagement. Thereafter a total of ten subcategories were identified.
Conclusion	The significance of meaningful occupations varies among persons in a forensic setting and the values experienced in activities play a role in a person's occupational engagement and motivation. Person-centered approach is seen as an essential part of occupational therapist's work aimed to increase engagement in meaningful occupations.

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Syfte	3
Metod	3
Studiedesign	3
Datainsamling	3
Urval	4
Databearbetning	5
Etiska överväganden	6
Resultat	6
Konkret värde	7
Sociosymboliskt värde	8
Självbelönande värde	9
Aktivitetsengagemang	9
Diskussion	10
Resultatdiskussion	10
Metoddiskussion	11
Slutsats	13
Referenser	14
Bilagor	16
Bilaga 1 - Sammanfattning av kvalitetsgranskning enligt SBU:s granskningsmall	
Bilaga 2 - Sammanfattning av kvalitetsgranskning enligt Mixed Method Appraisal Tool (MMAT)	
Bilaga 3 - Översikt över artiklar som ingår i litteraturöversikten	

Bakgrund

I Sverige kan en person som begår ett brott och samtidigt lider av en allvarlig psykisk störning dömas till rättspsykiatrisk tvångsvård enligt lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) istället för fängelse (1). Allvarlig psykisk störning är ett juridiskt begrepp som innebär tillstånd av psykotisk svårighetsgrad. Vanföreställningar och hallucinationer är två exempel på en allvarlig psykisk störning, men begreppet kan även omfatta bland annat djup depression, svåra personlighetsstörningar samt psykotiska symtom som utlöses på grund av tung missbruksproblematik. De vanligaste diagnoserna bland patienter inom rättspsykiatri är schizofreni, personlighetsstörningar och missbruksdiagnoser (2). I de fall som en domstol misstänker att den person som står åtalad för ett brott begick brottet under påverkan av en allvarlig psykisk störning kan domstolen besluta att det ska ske en paragraf-7-undersökning, som innebär att en läkarundersökning ska äga rum i syfte att bedöma om det kan föreligga en allvarlig psykisk störning. Om så är fallet, tar domstolen beslut om att det ska genomföras en mer omfattande rättspsykiatrisk undersökning som avgör om den dömda skall överlämnas till rättspsykiatrisk vård (1). Utöver rättspsykiatriska undersökningar, har rättspsykiatri även ett ansvar att utöva psykiatrisk vård och social rehabilitering i form av bland annat ökad självkontroll och anpassning av beteende (3). År 2020 vårdades enligt Socialstyrelsen (4) ungefär 1800 personer inom den slutna rättspsykiatriska vården till följd av LRV.

Implementering av arbetsterapeutiska insatser inom rättspsykiatri har sedan 1980-talet blivit ett växande område för arbetsterapeuter (5). Arbetsterapeutens roll inom rättspsykiatri är komplex och utgör en utmaning för såväl behandlaren som patienten. Utmaningarna beror till stor del på målgruppens unika behov, säkerhetsåtgärder och att den rättspsykiatriska vården inte är frivillig. Vissa patienter kan befinna sig i ett psykotiskt sinnestillstånd, vilket kan skapa en ytterligare utmaning som försvårar den arbetsterapeutiska processen.

Behandlingsprocessen består av bedömning, vårdplanering, målsättning samt implementering och utvärdering av interventioner. Arbetsterapeutiska insatser syftar till att främja görande, engagemang i meningsfulla aktiviteter samt delaktighet. Görande är ett centralt begrepp inom arbetsterapi och beskrivs i teorin som en grundläggande aspekt av människans existens och som bidragande till utformning av identitet och roller. Görande och aktivitet kan även ses som ett terapeutiskt medel, till exempel kan det inom rättspsykiatri användas i syfte att hantera vissa negativa beteenden hos patienter, till exempel aggression. Det kan även syfta till att möjliggöra för patienterna att lära sig nya förmågor och skapa en känsla av gemenskap med andra på den rättspsykiatriska enheten. En viktig aspekt utifrån ett arbetsterapeutiskt perspektiv är att aktiviteter behöver uppfattas som meningsfulla för patienten. Meningsfullhet beskrivs som ett dynamiskt koncept, då aktiviteter bär på olika värden beroende på individen och i vilken livsfas som hen befinner sig i (5). Meningsfullhet och värde i aktivitet är något som är en grundläggande del av modellen The Value and Meaning in Occupations (ValMO) (6).

ValMO-modellen (6) belyser vikten av mening i aktivitet och beskriver den som en hälsofrämjande aspekt av aktivitetsutförande. Modellen fokuserar på att utforska det komplexa fenomenet aktivitet och dess olika aspekter med hjälp av tre samverkande triader; aktivitetstriaden, värdetriaden och perspektivtriaden. Aktivitetstriaden består av uppgift, person och omgivning, som är i konstant samspel under ett aktivitetsutförande. Värdetriaden syftar på att beskriva ett unikt värde som en aktivitet kan innefatta för en individ, så kallat aktivitetsvärde som skapar mening. De tre olika värdedimensionerna som ingår i värdetriaden

enligt ValMO (6) är konkret värde, sociosymboliskt värde och självbelönande värde. Det konkreta värdet av en aktivitet innebär ett synligt och påtagligt resultat, medan en aktivitet med ett sociosymboliskt värde innefattar värden från tre olika nivåer; personligt, sociokulturellt och universellt. Självbelönande värde handlar om att en aktivitet ger njutning och glädje för den person som utför aktiviteten. Aktivitet och dess utförande kan betraktas från olika tidsperspektiv, vilket beskrivs i perspektivtriaden. ValMO-modellen (6) utgår från en teori om att värde i aktivitet innebär något positivt. Individer tenderar att välja att ägna sig åt aktiviteter som upplevs ha värde, medan aktiviteter som betraktas ha låg eller obefintligt värde prioriteras sällan. Upplevelse av värde i aktivitet är, enligt ValMO (6), en förutsättning för att kunna känna mening i livet. I vissa sammanhang hindras dock individen från att ägna sig åt självvalda aktiviteter och utför istället sådant som hen upplever ha lågt värde, vilket är något som förekommer inom rättspsykiatrin. Modellen möjliggör en bättre förståelse av meningsfullhet och den personliga upplevelsen av värdet i de aktiviteter som individen engagerar sig i (6). Användning av ValMO-modellens (6) värdetriad kan syfta till att beskriva upplevelser av aktiviteter bland personer inom den rättspsykiatriska vården och möjliggöra för en ökad insikt i vad som påverkar deras aktivitetsengagemang. Följaktligen kan det även bidra till att bättre förstå innebörden av målgruppens prioriterade aktiviteter och dess påverkan på hälsa och välmående.

Aktivitetsperspektivet är unikt för arbetsterapeuter och är en central del av professionen. Tillsammans med personcentrering möjliggör det för arbetsterapeuten att engagera individen i sådant som denne värderar högt; både när det gäller konkreta och symboliska värden (5, 6). ValMO (6) menar att det är av vikt att förstå en individs personliga värdering av en specifik aktivitet för att se dess positiva och negativa effekter på hälsa och välbefinnande. Det finns en stark koppling mellan aktivitet, hälsa och välbefinnande (5, 6) och därför kan bristen på meningsfulla aktiviteter vara riskfaktorer även för personer inom rättspsykiatrin.

Praktisk erfarenhet av arbetsterapeutiska insatser inom rättspsykiatrin beskrivs vara begränsad samtidigt som forskning kring ämnet utifrån aktivitetsperspektiv också är bristande (5). Därför kan vetenskaplig evidens för arbetsterapeutiska interventioner inom det här området ses som otillräcklig. Arbetsterapiens roll för rehabilitering av patienter inom rättspsykiatrin belyses sällan och tidigare studier visar på att det finns en efterfråga när det gäller ny forskning kring ämnet (7, 8). Resultat av en kvalitativ studie (7) med syfte att utforska arbetsterapeuters prioriterade forskningsområden inom rättspsykiatrin visar ett intresse av bland annat forskning kring effekten av arbetsterapeutiska interventioner för målgruppen samt utveckling av specifika bedömningsinstrument. Kvalitativ forskning som belyser upplevelser av värde och meningsfullhet i aktivitet bland personer inom rättspsykiatrin prioriteras inte trots det nuvarande kunskapsgapet (7). En studie (8) visar att målgruppens vardag består till största delen av sömn, vila och passiva fritidsaktiviteter, såsom att lyssna på musik och läsa. Engagemang i meningsfulla aktiviteter är mycket bristande bland personer inom rättspsykiatrin, trots dess positiva effekt på målgruppens välbefinnande (8). En ökad förståelse för värde av en aktivitet för personer inom den rättspsykiatriska vården är viktigt för att kunna skapa bättre förutsättningar för aktivitetsengagemang. Vidare kan det bidra till ett personcentrerat arbetssätt och användning av aktivitet som medel för rehabilitering utifrån målgruppens individuella behov.

Syfte

Syftet är att undersöka upplevelser av aktivitetsvärde bland patienter och personal inom rättspsykiatri.

Metod

Studiedesign

För att besvara studiens syfte användes en systematisk litteraturoversikt med deduktiv ansats. En systematisk litteraturoversikt möjliggör att få en överblick kring ett ämne inom ett forskningsområde (9). En deduktiv ansats innebär att studien utgår från logiska resonemang eller bygger på en hypotes som är baserad på tidigare kunskap. Teorin är även det som styr urvalet och frågeformuleringar i en deduktiv studie (10). ValMO-modellen (6) valdes som den teoretiska grunden för att besvara examensarbetets frågeställningar, då den innefattar resonemang kring olika värden associerade med aktivitet samt meningsfulla aktiviteter betydelse för hälsa och välmående. ValMo-modellens (6) värdetriad användes för att beskriva hur personer inom rättspsykiatri upplever och värderar de aktiviteter som de engagerar sig i. Vårdpersonalens synsätt lyftes också fram med hjälp av den teoretiska grunden i syfte att få inblick i vilka aktivitetsvärde som de anser vara betydelsefulla för rehabilitering av patienter inom den rättspsykiatriska vården. Adekvat litteratur användes för vägledning under datainsamling (9, 11) och databearbetning (12).

Datainsamling

En systematisk litteraturoversikt följer vissa principer och har en välplanerad process (9). Processen börjar med att söka relevant litteratur samt att genomföra ett systematiskt urval och kvalitetsgranskning av utvalt material. Litteraturoversikten inleddes med att formulera ett intresseområde som författarna ville undersöka. Frågeställningen som uppkommit vägledde utformningen av sökord samt inklusions- och exklusionskriterier, vilket var ett förberedande steg inför urvalsprocessen. Inklusionskriterier var följande: tillgänglighet i fulltext på svenska, engelska eller polska, hade en kvalitativ eller mixed-method ansats samt relaterade till personer inom rättspsykiatri och aktivitet. Exklusionskriterierna bestod av kvantitativa studier och artiklar utgivna tidigare än år 2000.

Nästa steg innebar en databassökning i databaserna PubMed, CINAHL, Scopus, PsycInfo och OTseeker. I syfte att få fram relevanta resultat användes sökord och booleska termer "AND" och "OR" för att kombinera sökorden samt avgränsa sökningen (se tabell 1). Datainsamlingen kompletterades senare med en manuell sökning bland referenslistor i artiklar i urvalet (11). Referenser granskades även i artiklar som tidigare hade exkluderats i urvalsprocessen, för att kunna upptäcka studier som inte figurerade bland fynd från de ursprungliga databassökningarna.

Tabell 1. Översikt över databassökning.

Databas	Datum	Sökord	Antal träffar
PubMed	27/1 - 22	(Forensic OR forensic psychiatry) AND (rehabilitation) AND (meaningful OR engagement OR experience)	430
Cinahl	27/1-22	(Forensic OR forensic psychiatry) AND (rehabilitation) AND (meaningful OR engagement OR experience)	19
OTseeker	27/1-22	(Forensic OR forensic psychiatry) AND (rehabilitation) AND (meaningful OR engagement OR experience)	1
Scopus	27/1-22	(Forensic OR forensic psychiatry) AND (rehabilitation) AND (meaningful OR engagement OR experience)	60
PsycInfo	27/1-22	(Forensic OR forensic psychiatry) AND (rehabilitation) AND (meaningful OR engagement OR experience)	496
Manuell sökning	27/1-22		11
Totalt antal träffar: 1017			

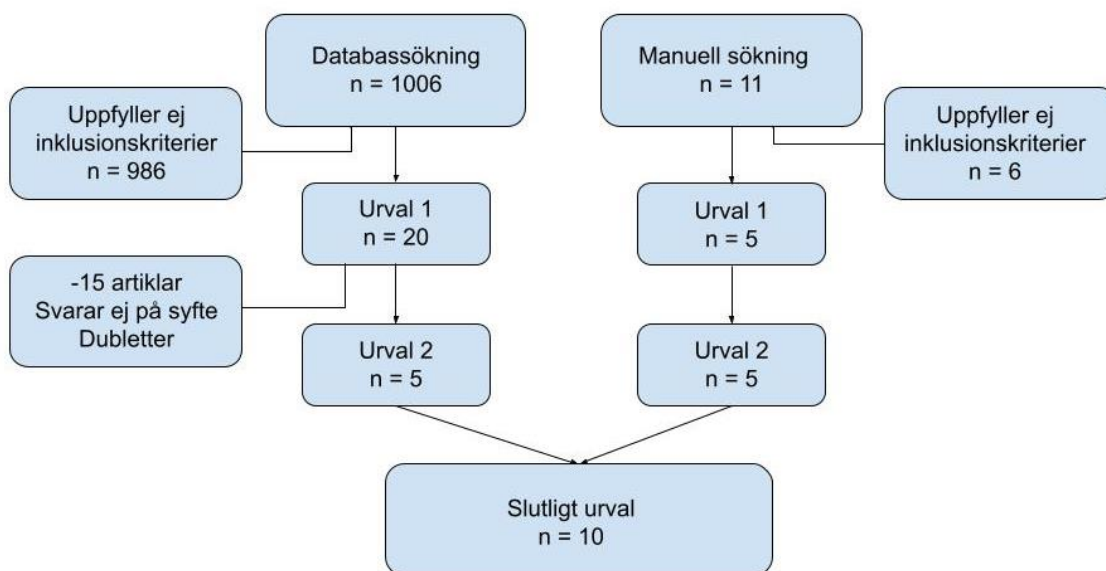
Urval

Nästa steg i en systematisk litteraturöversikt innebär en granskning av utvalda artiklar utifrån kvalitet och relevans (9). Urvalsprocessen (se figur 1) startade med att läsa titlar av samtliga sökresultat (n=1017) samt abstrakt och sammanfattningar av de artiklar som bedömdes kunna vara relevanta. Artiklar bedömdes vara relevanta om deras titel var aktuell för arbetets syfte och de frågeställningar som författarna hade som mål att undersöka, det vill säga hade en koppling till rättspsykiatri och aktivitet. Det här steget genomfördes gemensamt via Zoom. Databaserna fördelades mellan författarna, men det fördes en kontinuerlig dialog kring potentiellt användbara fynd, för att kunna avgöra om de skulle gå vidare i urvalsprocessen. Studier som inte uppfyllde inklusionskriterier samt dubletter exkluderades efter genomläsning av abstrakt och/eller sammanfattning. Resterande artiklar lästes i fulltext (n=25).

Efter genomläsningen av samtliga artiklar i fulltext exkluderades 15 artiklar, eftersom de inte uppfyllde inklusionskriterier eller saknade betydelse för studiens syfte. Återstående artiklar (n=10) valdes ut för kvalitetsgranskning, vilket utgör nästa steg i urvalsprocessen (9). Kvalitativa studier (n=7) (16–22) granskades enligt SBU:s mall "Bedömning av studier med kvalitativ metodik" (13) med SBU:s metodbok som stöd (14). Mixed-method studier (n=3)

(23-25) granskades med Mixed Method Appraisal Tool (MMAT) (15). Granskningen genomfördes av båda författarna via Zoom för att säkerställa en rättvis bedömning och minska risken för bias från en av parterna. Under kvalitetsgranskning enligt SBU:s mall (13) värderades artiklarnas (16-22) kvalitet baserat på sammanvägd bedömning av metodologiska brister. En studie (17) med “måttliga” metodologiska brister bedömdes ha “medelhög” kvalitet, medan studier (16, 18-22) med “obetydliga eller mindre” brister bedömdes ha “hög” kvalitet. Kvalitetsgranskning enligt MMAT (15) resulterade i en detaljerad översikt över studiernas metodologiska kvalitet, som sedan bedömdes som antingen “medelhög” (24, 25) och “hög” (23). Samtliga granskade artiklar bedömdes ha “hög” alternativt “medelhög” kvalitet och inkluderades därmed i det slutliga urvalet. Resultat av kvalitetsgranskningen redovisas i bilaga 1 och bilaga 2 för att möjliggöra för läsaren bedömning av studiernas tillförlitlighet (9).

Figur 1. Flödesschema över urvalsprocessen.

Databearbetning

Nästa steg i processen bestod av riktad innehållsanalys (directed content analysis) som metod för databearbetning enligt Hsieh och Shannons (12) riktlinjer. En riktad innehållsanalys har som mål att utforska ett intresseområde med hjälp av utformade teorier och tidigare forskning. Det innebär att insamlad data bearbetades genom att söka efter mönster som kan hjälpa författarna att få bredare kunskap samt besvara de tidigare utformade frågeställningarna (12). Metoden bedömdes som mest lämplig med tanke på arbetets syfte, dess deduktiva ansats och det ämnesområde som författarna ville undersöka. En riktad innehållsanalys enligt Hsieh och Shannon (12) möjliggör att kategorisera mönster kring ett specifikt fenomen, vilket här avser aktivitetsvärde. Processen inleddes med att läsa artiklarna noggrant med fokus på resultatdelen och analysera fynd med relevans till litteraturöversiktens syfte och frågeställningar. I mixed-method studierna lästes endast de kvalitativa delarna av resultatet. Efter att ha fått en övergripande förståelse av studiernas innehåll, lästes samtliga artiklar återigen av båda författarna. Upprepad läsning av artiklarna ansågs vara essentiell för att lära

känna materialet samt kunna se dess olika nyanser och mönster. Stycken som kunde besvara frågeställningarna och som var relaterade till fenomenet aktivitetsvärde markerades och överfördes till ett word-dokument för lättare åtkomst samt för att möjliggöra kodning av återkommande mönster, i enlighet med Hsieh och Shannons riktlinjer (12). I början av den här processen fördelades artiklarna mellan författarna, för att senare se över varandras fynd och komplettera innehåll i word-dokumentet med eget perspektiv. Därefter skedde en gemensam genomgång av samtliga artiklar över Zoom, för att sortera och sammanställa datamaterialet.

Nästa steg i databearbetningen bestod av att färgkoda olika beskrivningar av fenomenet aktivitetsvärde enligt dimensioner i ValMO-modellens (6) värdetriad. De förutbestämde huvudkategorierna var: *konkret värde*, *sociosymboliskt värde* och *självbelönande värde*. Utöver de här huvudkategorierna identifierades ytterligare en huvudkategori: *aktivitetsengagemang*. Även citat som ansågs kunna inkluderas i resultatet sparades i word-dokumentet. Efter färgkodningen bestämde författarna att återigen läsa igenom samtliga artiklar i syfte att försäkra sig om att ingenting av värde hade förbisetts och att insamlad data hade uppfattats korrekt. All kategoriserad data fördes över till ett nytt dokument, där den sorterades under rubriker som motsvarade dimensionerna i värdetriaden. Samtidigt skapades även ett nytt dokument för data relaterad till huvudkategorin *aktivitetsengagemang*. Författarna läste igenom allt material och letade efter gemensamma mönster, som därefter kodades och bildade underkategorier relaterade till tidigare nämnda huvudkategorier.

Etiska överväganden

Författarna diskuterade kring vissa etiska frågeställningar som kunde uppstå i samband med arbetet, trots att litteraturöversikt som metod för inte med sig lika många etiska överväganden och risker som andra metoder, där deltagare är inblandade (9). Det kunde till exempel handla om olika begrepp, hur de används och varierar i olika länder och kulturer. Bland annat rörde det sig om hur målpopulationen benämndes i studierna och hur begreppen skulle översättas till svenska och innebörden bevaras. Rättsspsykiatri innebär även ofrivillig vård som följd av ett domslutsbeslut, vilket i sig gör ämnet känsligt och kan väcka etiska dilemman.

Val och granskning av material är en viktig del av arbetet för att undvika risk för bias, vilket hanterades genom att författarna kvalitetsgranskade utvalda studier tillsammans. Författarnas förförståelse kunde också skapa en viss risk för potentiell bias. Båda författarna är arbetsterapeutstudenter, vilket innebär en tidigare kunskap kring betydelsen av meningsfulla aktiviteter och deras påverkan på hälsa och rehabilitering. Förförståelsen hade kunnat bidra till risk för bias i både urval i datainsamling och granskning av artiklar. I syfte att minimera risken att förförståelsen påverkar resultatet, var det viktigt att reflektera över eventuella subjektiva bedömningar och slutsatser som förekom under arbetets gång.

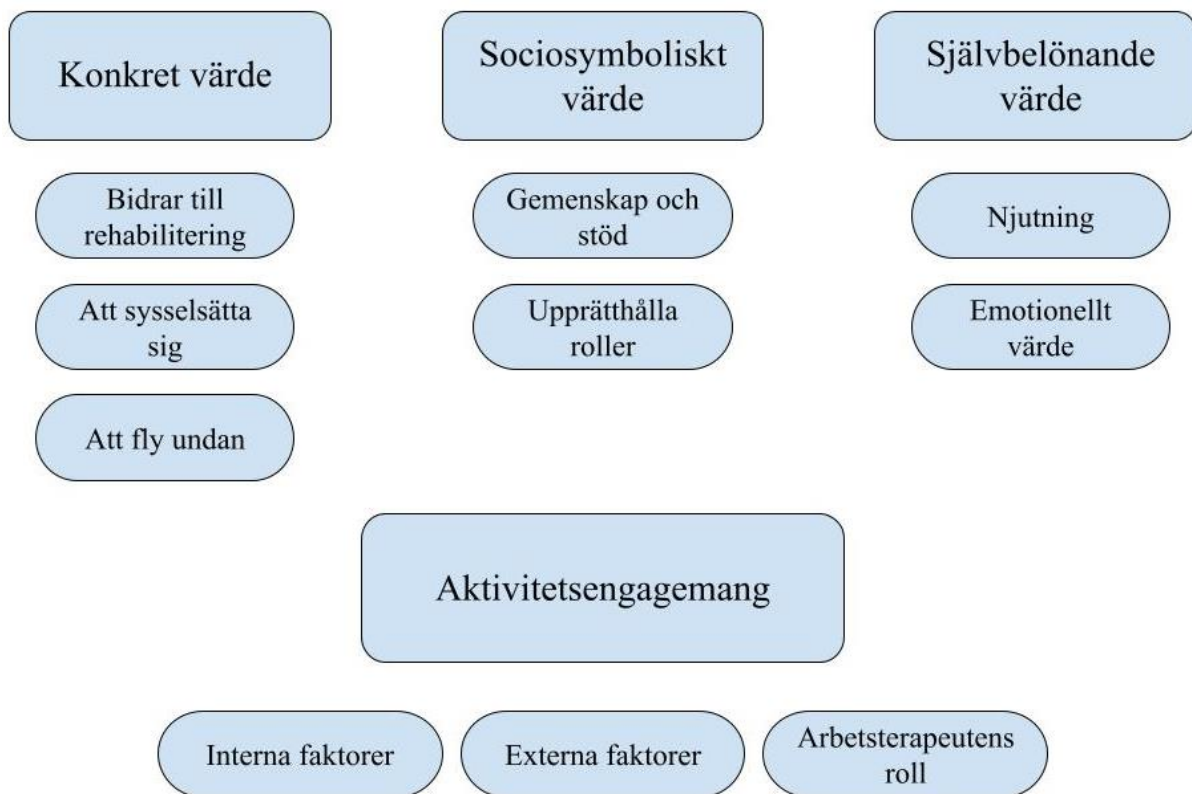
Författarna ansåg att nyttan med arbetet övervägde eventuella risker. Nyttan författarna såg var att uppmärksamma ett ämne som ofta hamnar i skymundan, vilket i sin tur skulle kunna leda till ökad förståelse för värdet av aktivitet bland personer inom rättsspsykiatri samt leda till minskad stigmatisering.

Resultat

Resultatet baseras på tio studier, varav sju är kvalitativa (16-22) och tre är mixed-method studier (23-25) (se bilaga 3). Enbart de kvalitativa delarna av mixed-method studierna används i resultatet. Tre av studierna bedöms ha medelhög kvalitet (17, 24, 25), medan sju

skattas ha hög kvalitet (16, 20-23). Studierna är utförda under åren 2004-2021 i Australien (16, 24), Storbritannien (18, 23, 25), Sverige (17, 22), Kanada (19), Sydafrika (20) och Nya Zeeland (21). Totalt antal deltagare i studierna är 162, av vilka 90 är patienter inom rättspsykiatri, 59 är arbetsterapeuter, en är arbetsterapibiträde och tolv är vårdpersonal på rättspsykiatriska enheter.

Den riktade kvalitativa innehållsanalysen genererade fyra huvudkategorier och tio underkategorier. De första tre huvudkategorierna formulerades efter den tidigare nämnda värde triadens tre dimensioner, medan den fjärde huvudkategorin omfattar olika faktorer som kan påverka aktivitetsengagemang och upplevelse av värde i aktivitet. En översikt över huvudkategorier och underkategorier redovisas i figur 2.

Figur 2. Översikt över huvudkategorier med tillhörande underkategorier.

I det här arbete väljer författarna att använda begreppet “deltagare” för att benämna patienterna inom rättspsykiatri, medan arbetsterapeuterna och övrig vårdpersonal som deltog i vissa av studierna benämns “vårdpersonal”.

Konkret värde

Aktiviteter som identifieras ha konkret värde kan, enligt fynd från litteraturen, delas in i tre underkategorier beroende på vilket syfte de har för deltagarna; *Bidrar till rehabilitering*, *Att sysselsätta sig* och *Att fly undan*.

Aktiviteter som *Bidrar till rehabilitering* beskrivs av deltagare och vårdpersonal som aktiviteter som kan förbereda deltagarna inför utskrivning och ge rätt förutsättningar för livet utanför den rättspsykiatriska enheten. De här aktiviteterna har antingen ett positivt eller neutralt värde och syftar till att skapa struktur och hälsosamma rutiner (19, 20, 23, 25), ge utbildning och nya färdigheter för att kunna arbeta och vara självständig (16, 17, 20, 25) samt hantera negativa och ohälsosamma beteenden (16, 18, 25). I den här underkategorin ingår även aktiviteter som deltagarna beskriver som något som förväntas av dem och som potentiellt kan bidra till mer frihet på enheten och snabbare utskrivning (18, 21). Rutiner är något som värdesätts och beskrivs vara en friskfaktor för att kunna engagera sig i prioriterade meningsfulla aktiviteter samt som bidrar till välbefinnande (19, 20, 23, 25).

Att sysselsätta sig är ett konkret värde som endast förekommer i samtal med deltagare och handlar om att vara produktiv (19, 23, 24), fylla dagen (16, 18, 19, 23, 24) och minska tristess (16, 18, 23, 24). Aktiviteterna som tillhör den här underkategorin syftar även till att stimulera deltagarna mentalt och skapa en utmaning i vardagen (16, 24). Den typen av konkret värde beskrivs av en deltagare på följande sätt:

“Mitt intresse...var att gå en kurs i journalistik ... Jag tänkte ‘Jag ska inte slösa bort hela mitt liv i fängelset på att göra ingenting’, och jag kom till [denna enhet] via domstolsbeslut...” (24, s. 435)

Att fly undan beskriver de aktiviteter som möjliggör för deltagarna att undvika negativa känslor och tankar (22) samt skapa en undanflykt från vardagen på en rättspsykiatrisk enhet (22-24). Aktiviteterna kan även bidra till att distansera sig från personal och andra patienter på enheten för att få en stund i lugn och ro (18, 22, 23). Även den här underkategorin är något som förekommer endast i samtal med deltagare och ej med vårdpersonal.

Sociosymboliskt värde

Utifrån insamlat material identifierades två underkategorier som kan relateras till det sociosymboliska värdet i aktivitet; *Gemenskap och stöd* och *Upprätthålla roller*.

Gemenskap och stöd beskrivs av deltagarna som en mycket betydelsefull aspekt av aktiviteterna som de väljer att engagera sig i. Ett högt värde kan ses i aktiviteter som bidrar till att minska isolering och känslan av ensamhet (22, 23), känna samhörighet med världen utanför (19, 22-24) och samtala och knyta an till andra (16, 18, 19, 23). Sociala aktiviteter ses som en bidragande faktor för välbefinnande (22). Det är värdefullt för deltagarna att skapa relationer (16, 24, 25), känna gemenskap (18, 19, 22) samt få och ge stöd (16, 19). Deltagarna valde ibland att engagera sig i en viss aktivitet enbart för dess sociala aspekt, trots att de inte var särskilt intresserade av aktiviteten i sig (18, 19). En deltagare beskriver hur han deltog i idrottsaktiviteter endast för att vara social och känna gemenskap med vänner från andra rättspsykiatriska avdelningar:

“Jag liksom satt och hängde och pratade med människor och tittade på när andra spelade.” (18, s. 692)

Gemenskap och stöd som ett resultat av sociala nätverk är något som vårdpersonal ser som en viktig aspekt i rehabiliteringen av patienter inom rättspsykiatri (17, 20, 25).

Vissa av aktiviteterna bidrog till att deltagarna kunde *Upprätthålla roller* samt skapa och stärka sin identitet bortom patientrollen (19, 20, 22). Aktiviteterna som värderas högt beskrivs av både deltagare och vårdpersonal vara sådant som möjliggör för deltagarna att känna sig självständiga (16, 18-21), ge en upplevelse av normalitet (18, 19, 21, 23) och inneha en roll som en god samhällsmedborgare (18, 19). Deltagarna värdesätter även möjligheten att få vara sig själva (22, 23) och känna kontroll över sin situation (22).

Självbelönande värde

Inom huvudkategorin *självbelönande värde* identifierades två underkategorier; *Njutning* och *Emotionellt värde*.

Njutning beskriver aktiviteter med positivt värde som deltagare engagerar sig i enbart för nöjes skull (16, 18, 19, 23, 24) och för att de vill utföra aktiviteten (16, 18, 19, 24). Det kan även handla om aktiviteter som deltagarna ser som en belöning (20) eller utför i avslappnings syfte (18, 22). Ett citat från en deltagare med pseudonym "Charlie" illustrerar upplevelsen av en aktivitet som ger honom den typen av värde:

"Det var grymt ja bra... Det är bara bra, bra... det är fint, du vet, simma och vara i vattnet, träna, bara bra vettu, jag njuter" (18, s. 692)

Emotionellt värde används för att kategorisera deltagarnas upplevelse av aktiviteter som har ett spirituellt värde (18, 20, 22, 23) och skapar en känsla av meningsfullhet och välbefinnande (20, 23, 24). Aktiviteterna syftar även till att deltagarna kan känna sig tillfreds med sig själva (16, 19, 20) och få en god självkänsla och ett gott självförtroende (19, 25).

Aktivitetsengagemang

Inom huvudkategorin *Aktivitetsengagemang* identifierades tre underkategorier; *Interna faktorer*, *Externa hinder* och *Arbets terapeutens roll*.

Känslan av självbestämmande är ett tydligt exempel på *Interna faktorer* som påverkar vilka aktiviteter deltagarna engagerar sig i och om aktiviteterna upplevs ha högt eller lågt värde. Att kunna välja sina aktiviteter bidrar positivt till engagemang och höjer upplevelsen av värde i aktivitet (19, 23, 24), medan bristen på självbestämmande kan minska engagemang (18, 23) och få aktiviteterna att uppfattas som ointressanta (18, 24). Engagemang och upplevelse av värde i aktivitet bland patienter inom rättspsykiatri kan även gynnas av framtidshopp (16, 24). Ett exempel på aktiviteter med neutralt värde är görande som motiveras av viljan att följa regler (19, 24). Låg självkänsla och rädsla för misslyckande är faktorer som hindrar deltagarna från att engagera sig i aktiviteter oavsett det upplevda värdet (19, 23).

Deltagarna upplever ofta att deras engagemang i meningsfulla aktiviteter och det upplevda aktivitetsvärdet påverkas av olika *Externa faktorer*. Hindrande faktorer beskrivs bero på säkerhetsåtgärder som innebär begränsade valmöjligheter (16, 18, 24). Hinder för engagemang kan även komma ifrån personalen och andra patienter (16, 23, 24), exempelvis i form av dålig planering som leder till att aktiviteter ställs in (16, 18, 23, 24). Medicinering som kan orsaka trötthet är ytterligare ett hinder till engagemang i prioriterade aktiviteter (23), medan motivation och stöd från andra i deltagarnas miljö (16, 19) kan vara en positivt bidragande faktor som gynnar engagemang och höjer det upplevda aktivitetsvärdet.

Arbetsterapeutens roll handlar om arbetsterapeutens arbete för ökat engagemang i självvalda aktiviteter som upplevs ha högt värde bland patienter inom rättspsykiatri. Något som belyses är vikten av ett jämlikt samarbete mellan patienter och personal och att skapa en relation som bygger på att motivera istället för att ställa krav och förväntningar (16, 17, 23). Både deltagare och vårdpersonal betonar att hänsyn bör tas till individuella behov och att aktiviteter och utmaningsnivå bör anpassas individuellt (16, 17, 21, 23). En deltagare med pseudonym "George" beskriver hur brist på utmaning i köksaktiviteter hindrar engagemang och får aktiviteten att upplevas sakna värde:

"de börjar med det grundläggande... även matlagning. Som att koka ett ägg eller liknande, det är så lätt". (16, s. 341)

Arbetsterapeuten inom rättspsykiatri beskrivs som någon som möjliggör engagemang i prioriterade aktiviteter istället för att hindra eller begränsa den (16, 18, 21). Vikten läggs även på ett personcentrerat arbetssätt och att se personen bakom diagnosen (21, 22).

Diskussion

Resultatdiskussion

Resultatet av den här litteraturöversikten presenterar värden som personer inom rättspsykiatri upplever i samband med att delta i olika aktiviteter i sin vardag. Författarna ser det som en viktig aspekt för att förstå vilka aktiviteter som kan vara meningsfulla för en individ och av vilken anledning. Att förstå aktivitetens komplexitet och dess varierande värden kan bidra till en ökad förståelse för vad som påverkar målgruppens engagemang och möjliggöra användning av aktivitet som medel för rehabilitering. Enligt ValMO (6) kan en och samma aktivitet innebära olika meningar och värden för olika personer. En aktivitet kan även ha skiftande betydelse för en person beroende på det sammanhang som aktiviteten utförs i, vilket observerades i resultatet (23, 24). En annan aspekt av meningsfulla aktiviteter var att de kunde innebära flera olika värden för en person, ofta handlade det om en aktivitet som hade ett tydligt konkret värde, men samtidigt upplevdes även en annan värdedimension i utförandet (16, 18-20, 22-24).

Under arbetets gång uppmärksammades det även att studierna utifrån arbetsterapeuternas och övriga vårdpersonalens perspektiv (17, 20, 25) bidrog med betydligt mer data kring konkret värde av aktivitet. Författarna observerade att arbetsterapeuterna och övrig vårdpersonal fokuserade främst på aktiviteter som ledde till lyckad rehabilitering på ett direkt sätt. Självbelönande värde av aktivitet var något som sällan belystes i intervjuer med vårdpersonal, trots att deltagarna själva upplevde det självbelönande värdet som en viktig aspekt av aktivitet. Författarna har diskuterat kring det fenomenet och resonerat att det är naturligt att personalen har mer insikt i det konkreta värdet i aktivitet. Det konkreta värdet är mer påtagligt (6) jämfört med andra värdedimensioner och kan därmed på ett direkt sätt bidra till patienternas rehabilitering. Det kan även vara svårt för vårdpersonalen att förstå vad för typ av självbelönande värde en patient upplever, då upplevelsen är väldigt personlig.

Ett återkommande tema som observerades var deltagarnas strävan efter en känsla eller upplevelse av "normalitet" genom aktivitet (18, 22, 23). Deltagarna beskrev viljan att engagera sig i aktiviteter som de associerade med ett "normalt" liv och en ordinär vardag utanför rättspsykiatri. Författarna tolkar det som en längtan efter att lämna rättspsykiatri och känna sig som en självständig och fri individ.

Litteraturöversiktens resultat stämmer överens med fynd från en studie publicerad i Journal of Forensic Nursing (26). Studien visade liknande slutsatser kring målgruppens upplevelser av flera av aspekter av meningsfulla aktiviteter som tagits upp i resultatet. Bland annat lyftes det fram att deltagarna upplevde rutiner och struktur som meningsfulla och som något som kan förbereda dem på att uppehålla en fungerande vardag utanför rättspsykiatri. Samtidigt beskrev även deltagarna bristen på meningsfulla aktiviteter som de själva kunde välja och hur det ledde till en upplevelse av en tillvaro likt "Alice i Underlandet", där deltagarna agerar i enlighet med andras regler och saknar kontroll att bestämma över sitt liv. Vissa av deltagarna upplevde att tiden på en rättspsykiatrisk enhet präglades av tristess och väntan på att något intressant skulle hända, medan en del upplevde att egentid utan gemensamma aktiviteter var viktig för att kunna reflektera över sin situation och rehabilitering (26). Det ser författarna som relaterat till vikten av personcentrering som kan möjliggöra för en person att ägna sig åt prioriterade aktiviteter i den mån som är adekvat för dem.

En kvantitativ studie (27) kring livskvalité bland personer inom rättspsykiatri visar på en tydlig koppling mellan engagemang i meningsfulla aktiviteter och ökat välbefinnande. Studiens fynd belyser en förbättring av den upplevda mentala hälsan och sociala relationer bland patienter som engagerar sig i prioriterade meningsfulla aktiviteter. Samtidigt lyfts det fram att ökade säkerhetsåtgärder och minskad självbestämmande bland målgruppen kan leda till sämre välbefinnande och livskvalité (27). Säkerhetsåtgärder och brist på självbestämmande har även i den här litteraturöversikten beskrivits som faktorer som hindrar engagemang och minskar det upplevda aktivitetsvärdet.

Författarna vill återigen belysa vikten av personcentrering och att se individen med dennes unika behov. Bristen på utmaning i aktiviteter identifierades i resultatet som ett hinder för engagemang och något som minskade det upplevda aktivitetsvärdet (16, 17, 21). Personcentrering och anpassning av aktivitet ses av författarna ha potential att bidra till större värde i aktivitet och därmed bättre förutsättningar för en ökad upplevelse av mening i livet. Att se individen bortom dess roll som patient inom rättspsykiatri och ta hänsyn till dennes unika behov, värderingar och mål kan av arbetsterapeuter användas som ett medel för ökat aktivitetsengagemang. Enligt ValMO (6) är känslan av meningsfullhet och värde i ens görande en viktig förutsättning för att uppleva välbefinnande och kunna bibehålla god hälsa.

Studien anses ha goda förutsättningar för överförbarhet inom andra närliggande arenor, bland annat allmänna psykiatriska enheter och eventuellt kriminalvård.

Metoddiskussion

Databassökningarna och de valda sökorden diskuterades i efterhand med tanke på att vissa artiklar inte hittades i den ursprungliga sökningen, utan krävde en manuell sökning. Författarna var inte helt nöjda med resultatet av sökningarna och har resonerat över att valet av sökord troligen inte var optimalt. Bland annat valdes "rehabilitation" istället för "occupational therapy" i strävan efter ett bredare sökresultat och för att inte begränsa urvalet till studier utförda endast av arbetsterapeuter. Det kan ha bidragit till att vissa av artiklarna föll bort i databassökningarna. Följaktligen hade manuell sökning som syfte att utvidga urvalet och möjliggöra för författarna att hitta studier som inte framträdde bland resultat av databassökningarna. En del exkluderade artiklar från den initiala sökningen berörde litteraturöversiktens intresseområde och källhänvisade till andra relevanta studier, som författarna därmed ville undersöka. Urvalet inkluderar studier utgivna efter år 2000. Det tidsspännat bedömdes lämpligt med tanke på att utvecklingen av arbetsterapeutiska insatser

inom rättspsykiatri inte varit tillräckligt betydlig (8) för att inkludering av äldre artiklar skulle påverka resultatet.

Endast engelskspråkiga artiklar blev aktuella för den här litteraturöversikten, trots att både polska och svenska studier ingick i inklusionskriterierna. Det kan eventuellt bero på att engelska sökord användes i databassökningen, alternativt att svensk- och polskspråkiga studier inom intresseområdet är bristande. Två svenska studier (17, 22) ingick i det slutliga urvalet, dock var de sammanställda på engelska, vilket även kan bero på att artiklar skrivna på engelska har potential att nå fler personer.

Författarna diskuterade om citaten skulle översättas eller bevaras på sitt originalspråk, det vill säga engelska. Samtliga citat översattes till svenska för att vara konsekvent i vilket språk som användes i den här litteraturöversikten. Författarna var trots översättningen noga med att försöka återge deltagarnas uttryck ordagrant.

Vissa forskare väljer att använda sig av mixed-method studier i syfte att få en bredare bild av sitt intresseområde. Mixed-method studier (23-25) inkluderades i urvalet, trots litteraturöversiktens kvalitativa ansats. Anledningen var att de valda artiklarna var högt relevanta för syftet och bidrog med värdefull data. Som det tidigare nämnts av författarna, användes endast de kvalitativa delarna av studierna. Studierna som inkluderades i urvalet bedömdes ha god kvalitet och författarna ville inte gå miste om värdefull kvalitativ data som kunde besvara litteraturöversiktens frågeställningar.

Den typen av kategorisering som presenterades i resultatet utvecklades naturligt under arbetets gång utifrån den valda teoretiska bakgrunden. Riktad innehållsanalys enligt Hsieh och Shannon (12) som metod för databearbetning gynnade även den dynamiska utvecklingen av kategorier och formuleringen av litteraturöversiktens frågeställningar. Fördelen med analysmetoden är att det var möjligt att koda innehållet utifrån redan färdiga huvudkategorier utifrån ValMO-modellens (6) värdetriad. En aspekt som kan ses som en nackdel är att just de här huvudkategorierna styrde databearbetningen och kunde potentiellt leda till att övrigt innehåll förbisetts. Författarnas lösning för att inte begränsa resultatet var att utveckla en fjärde huvudkategori, efter att ha uppmärksammat andra värdefulla mönster i datamaterialet. Det ledde till att resultatet berikades och kunde presenteras utifrån ett bredare perspektiv. Riktad innehållsanalys möjliggjorde även ett skifte mellan teori och empiri under processens gång och gav utrymme för mycket reflektion och flöde av idéer mellan författarna.

Författarna upplevde det som mycket värdefullt och viktigt under arbetet med datamaterialet var att inte skynda på processen, utan att låta materialet sjunka in och ta tid att reflektera över fynden. Det var även viktigt att kunna gå tillbaka till artiklarna även efter att kodningen hade slutförts i syfte att försäkra sig om att inga nyanser hade förbisetts och att kontexten hade tolkats korrekt. Författarna upplevde ibland svårigheter med att kategorisera och presentera de olika värdena, då de i vissa fall gick in i varandra. Vid ett par tillfällen ändrades en huvudkategori efter att ha gått tillbaka till ett värdes fulla kontext och sett det i ett nytt ljus.

Slutligen är det värt att lyfta att forskning kring ämnesområdet kan gynnas av kvalitativa studier i form av intervju eller fokusgrupper. Den typen av studiemetod var dock inte möjlig för den här kandidatuppsatsen på grund av etiska aspekter kopplade till att involvera patienter i en studie.

Slutsats

Den individuella upplevelsen av meningsfullhet i olika aktiviteter varierar bland personer inom rättspsykiatri och målgruppen värdesätter olika värdedimensioner i aktiviteter beroende på sammanhang. Huruvida en aktivitet anses som meningsfull för personen påverkar dennes engagemang och motivation. Ofrivillig vård genererar stora hinder för engagemang i meningsfulla aktiviteter och påverkar upplevelsen av aktivitetsvärde. Engagemang och upplevelse av värde i aktivitet bland patienter inom rättspsykiatri kan påverkas av både interna och externa faktorer.

Personcentrering ses som en essentiell del av arbetsterapeutens arbete för ökat engagemang i meningsfulla aktiviteter. Att möjliggöra individanpassade aktiviteter med lämplig utmaningsnivå är något som beskrivs som viktigt av både patienter och vårdpersonal. Förståelse för vikten av att patienter engagerar sig i prioriterade meningsfulla aktiviteter är bristande bland vårdpersonal som arbetar inom den rättspsykiatriska vården. Därmed finns det ett behov av framtida kvalitativ forskning kring upplevelsen av meningsfulla aktiviteter bland personer inom rättspsykiatri.

Referenser

1. Sveriges domstolar. Rättspsykiatrisk vård [Internet]. Stockholm: Sveriges domstolar; 2021 [uppdaterad 2021-03-25; citerad 2021-12-02]. Hämtad från: <https://www.domstol.se/amnen/brott-och-straфф/straфф-och-pafoljder/rattpsykiatrisk-varд/>
2. Lidberg L och Wiklund N (red). Svensk rättspsykiatri. Psykisk störning, brott och påföljd. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur; 2004.
3. Chris Lloyd. The role of occupational therapy in the treatment of the forensic psychiatric patient. *Aust Occup Ther J.* 2010;35(1):20-25.
4. Socialstyrelsen. Psykiatrisk tvångsvård [Internet]. Stockholm: Socialstyrelsen; 2018 [uppdaterad 2021-11-02; citerad 2021-12-02]. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikammen/psykiatrisk-tvangsvard/>
5. Couldrick L, Alred D. Forensic occupational therapy. 1:a upplagan. London: Whurr Publishers Ltd; 2003.
6. Erlandsson L, Persson D. ValMO-modellen: arbetsterapi för hälsa genom görande. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur; 2020.
7. Duncan E, Munro K, Nicol M. Research priorities in forensic occupational therapy. *Br J Occup Ther.* 2003;66(2):55-64.
8. Hitch D, Hii QK, Davey I. Occupational therapy in forensic psychiatry: Recent developments in our understandings (2007–2013). *Br J Occup Ther.* 2016;79(4):197-205.
9. Rosén M. Systematisk litteraturoversikt. I: Henricson M. Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad. Lund: Studentlitteratur; 2017.
10. Priebe G, Landström C. Den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar - grundläggande vetenskapsteori. I: Henricson M. Vetenskaplig teori och metod. Från idé till examination inom omvårdnad. Lund: Studentlitteratur; 2017.
11. Forsberg C, Wengström Y. Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning. 4. rev. utg. Stockholm: Natur & kultur; 2016.
12. Hsieh H-F, Shannon S. Three approaches to qualitative content analysis. *Qual Health Res.* 2005;15(9):1277-88.
13. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. Mall för bedömning av studier med kvalitativ metodik [Internet]. Stockholm: SBU; 2020. Bedömning av studier med kvalitativ metodik [uppdaterad 2020-10-06; citerad 2022-02-01]. Hämtad från: https://www.sbu.se/globalassets/ebm/bedomning_studier_kvalitativ_metodik.pdf
14. Statens Beredning för Medicinsk och Social Utvärdering. Utvärdering av metoder i hälso och sjukvården [Internet]. Stockholm: SBU; 2017 [uppdaterad 2017-03; citerad 2022-02-01]. Hämtad från: <https://www.sbu.se/globalassets/ebm/metodbok/sbushandbok.pdf>

15. Hong QN, Pluye P, Fàbregues S, Bartlett G, Boardman F, Cargo M et al. Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT) [Internet]. Canada: 2018. Part I: Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT), version 2018 [udaterad 2018-08-01; citerad 2022-02-17]. Hämtad från: http://mixedmethodsappraisaltoolpublic.pbworks.com/w/file/146002140/MMAT_2018_criteria-manual_2018-08-08c.pdf
16. Craik C, Bryant W, Ryan A, Barclay S, Brooke N, Mason A et al. A qualitative study of service user experiences of occupation in forensic mental health. *Aust Occup Ther J*. 2010;57(5):339-344.
17. Gustafsson E, Holm M, Flensner G. Rehabilitation between institutional and non-institutional forensic psychiatric care: important influences on the transition process. *J Psychiatr Ment Health Nurs*. 2012;19(8):729-737.
18. Morris K, Cox DL, Ward K. Exploring stories of occupational engagement in a regional secure unit. *J Forens Psychiatry Psychol*. 2016;27(5):684-697.
19. Lin N, Kirsh B, Polatajko H, Seto M. The nature and meaning of occupational engagement for forensic clients living in the community. *J Occup Sci*. 2009;16(2):110-119.
20. Soeker MS, Hare S, Mall S, van der Berg J. The value of occupational therapy intervention for the worker roles of forensic mental healthcare users in Cape Town, South Africa. *Work*. 2021;68(2):399-414.
21. Barnao M, Ward T, Casey S. Looking beyond the illness: Forensic service users' perceptions of rehabilitation. *J Interpers Violence*. 2015;30(6):1025-1045.
22. Olausson S, Danielson W, Berglund-Johansson I, Wijk H. The meanings of place and space in forensic psychiatric care - A qualitative study reflecting patients' point of view. *Int J Ment Health Nurs*. 2019;28(2):516-526.
23. Stewart P, Craik C. Occupation, mental illness and medium security: Exploring time-use in forensic regional secure units. *Br J Occup Ther*. 2007;70(10):416-425.
24. Farnworth L, Nikitin L, Fossey E. Being in a secure forensic psychiatric unit: Every day is the same, killing time or making the most of it. *Br J Occup Ther*. 2004;67(10):430-438.
25. Connell C. Forensic occupational therapy to reduce risk of reoffending: A survey of practice in the United Kingdom. *J Forens Psychiatry Psychol*. 2016;27(6):907-928.
26. Pollak Ch, Palmstierna T, Kald M, Ekstrand P. It had only been a matter of time before I had relapsed into crime: Aspects of care and personal recovery in forensic mental health. *J Forensic Nurs*. 2018;14(4):1-8.
27. O' Flynn P, O' Regan R, O' Reilly K, Kennedy H. Predictors of quality of life among inpatients in forensic mental health: implications for occupational therapists. *BMC Psychiatry*. 2018;18(16):1-11.

Bilaga 1 - Sammanfattning av kvalitetsgranskning enligt SBU:s granskningsmall (13)

Artikelreferens	16	17	18	19	20	21	22
1. Överensstämmelse mellan filosofisk hållning/teori och urval och metodik i studien							
Hänger syfte och fråga ihop med teori/filosofisk hållning?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
2. Deltagare							
Är urvalet lämpligt för att besvara frågan?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Är rekryteringsmetoden lämpligt vald och genomförd?	Ja	Oklart	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Finns det allvarliga brister som kan påverka tillförlitligheten?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
3. Datainsamling							
Finns det allvarliga brister i datainsamlingen som kan påverka tillförlitligheten?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
4. Analys							
Är vald analysmetod lämplig och genomförd på ett lämpligt sätt?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Var forskarna reflexiva vid tolkning av data?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Validerades tolkningarna?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Finns det allvarliga brister i analysen som kan påverka tillförlitligheten?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
5. Forskaren							
Har forskarna någon relation till studiedeltagarna som kan påverka datainsamlingen?	Nej	Oklart	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej
Har forskarna hanterat sin förförståelse på ett acceptabelt sätt?	Ja	Oklart	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Var forskarna oberoende av finansiella eller andra förutsättningar som kunde påverka analysen?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Finns det allvarliga brister som kan påverka tillförlitligheten?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
6. Relevans							
	Relevant	Relevant	Partiell relevans	Relevant	Relevant	Relevant	Partiell relevans
7. Koherens							
Användes huvuddelen av data i analysen?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Hanterades motstridiga data på ett lämpligt sätt?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Underbyggde insamlade data resultatet?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Sammantaget, finns det allvarliga svagheter som kan leda till bristande koherens i det sammanvägda vetenskapliga underlaget?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej

8. Tillräckliga data							
Var antalet studiedeltagare tillräckligt stort? (t.ex. om mättnad uppnåtts)	Ja	Ja	Oklart	Ja	Ja	Oklart	Ja
Har formen för datainsamling varit sådan att den medger möjlighet till rika data?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Sammanvägd bedömning av metodologiska brister	Obetydliga eller mindre	Måttliga	Obetydliga eller mindre	Obetydliga eller mindre	Obetydliga eller mindre	Obetydliga eller mindre	Obetydliga eller mindre

Bilaga 2 - Sammanfattning av kvalitetsgranskning enligt Mixed Method Appraisal Tool (MMAT) (15)

Artikelreferens	23	24	25
Screening questions			
S1. Are there clear research questions?	yes	yes	yes
S2. Do the collected data allow to address the research questions?	yes	yes	yes
1. Qualitative			
1.1. Is the qualitative approach appropriate to answer the research question?	yes	yes	yes
1.2. Are the qualitative data collection methods adequate to address the research question?	yes	yes	yes
1.3. Are the findings adequately derived from the data?	yes	yes	yes
1.4. Is the interpretation of results sufficiently substantiated by data?	yes	yes	yes
1.5. Is there coherence between qualitative data sources, collection, analysis and interpretation?	yes	Can't tell	yes
4. Quantitative descriptive			
4.1. Is the sampling strategy relevant to address the research question?	yes	yes	yes
4.2. Is the sample representative of the target population?	yes	yes	yes
4.3. Are the measurements appropriate?	yes	yes	yes
4.4. Is the risk of nonresponse bias low?	yes	yes	yes
4.5. Is the statistical analysis appropriate to answer the research question?	yes	yes	yes
5. Mixed methods			
5.1. Is there an adequate rationale for using a mixed methods design to address the research question?	yes	yes	yes

5.2. Are the different components of the study effectively integrated to answer the research question?	yes	yes	yes
5.3. Are the outputs of the integration of qualitative and quantitative components adequately interpreted?	yes	yes	yes
5.4. Are divergences and inconsistencies between quantitative and qualitative results adequately addressed?	Can't tell	Can't tell	Can't tell
5.5. Do the different components of the study adhere to the quality criteria of each tradition of the methods involved?	yes	yes	yes

Bilaga 3 - Översikt över artiklar som ingår i litteraturoversikten

Titel, författare, tidskrift, år och land	Syfte	Metod	Resultat	Kvalitetsgranskning
<p>16. <i>"A qualitative study of service user experiences of occupation in forensic mental health"</i></p> <p>Craik C et al</p> <p>Australian Occupational Therapy Journal</p> <p>2010, Australien</p>	<p>Syftet med studien var att undersöka vad engagemang i aktivitet har för betydelse för vårdtagare inom rättspsykiatri.</p>	<p>Kvalitativ metod.</p> <p>Fokusgrupper med strukturerade frågor enligt en frågeguide. Fem fokusgrupper med totalt 26 deltagare, 21 män och 5 kvinnor.</p> <p>Constant comparative analysis</p>	<p>Tre teman identifierades;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tidigare aktiviteter. 2. Nuvarande aktiviteter. 3. Framtida aktiviteter. 	Hög
<p>17. <i>"Rehabilitation between institutional and non-institutional forensic psychiatric care: important influences on the transition process"</i></p> <p>Gustafsson E, Holm M, Flensner G</p> <p>Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing</p> <p>2011, Sverige</p>	<p>Syftet med studien var att kartlägga vårdpersonalens erfarenheter av faktorer som påverkar patienters rehabilitering i samband med övergång till öppen rättspsykiatrisk vård.</p>	<p>Kvalitativ metod med induktiv deskriptiv design.</p> <p>Två fokusgrupper med sex deltagare i varje grupp. Sex män och sex kvinnor. Öppna frågor.</p> <p>Kvalitativ innehållsanalys enligt Graneheim och Lundman.</p>	<p>Tre teman identifierades:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Leva med samsjuklighet. 2. Tillfredsställa grundläggande behov. 3. Samarbete med vårdgivaren. <p>Till varje tema är flera underteman identifierade.</p>	Medelhög
<p>18. <i>"Exploring stories of occupational engagement in a regional secure unit"</i></p> <p>Morris K, Cox DL, Ward K</p> <p>The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology</p> <p>2016, Storbritannien</p>	<p>Studiens syfte var att undersöka erfarenheter och värdet av att vara delaktig och engagera sig i aktiviteter bland manliga patienter inom rättspsykiatri under en ettårsperiod.</p>	<p>Deskriptiv kvalitativ metod med casestudier.</p> <p>Fem manliga deltagare i åldrarna 20-64 år. Semi-strukturerade intervjuer, 4 ggr/deltagare under en ettårsperiod.</p> <p>Iterativ analys</p>	<p>Tre tema identifierades;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Makt och aktivitet. 2. Terapi eller straff. 3. Aktivitetsmöjligheter trots restriktioner. 	Hög

<p>19. <i>“The nature and meaning of occupational engagement for forensic clients living in the community”</i></p> <p>Lin N, Kirsh B, Polatajko H, Seto M</p> <p>Journal of Occupational Science</p> <p>2009, Kanada</p>	<p>Studien syftar till att förstå vilka aktiviteter patienter inom rättspsykiatri engagerar sig i, hur de engagerar sig och vilken betydelse aktivitetsengagemanget har för dem.</p>	<p>Fenomenologisk studie.</p> <p>Totalt tio deltagare, fem kvinnor och fem män i åldern 27 till 54.</p> <p>Intervjuer med en intervjuguide.</p> <p>Dataanalysen sker med ett arbetsterapeutiskt perspektiv</p>	<p>Fyra huvudteman identifierades;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Att göra det rätta. 2. Skapa relationer. 3. Betydelsen av frihet och ansvar. 4. Utmaningar kring aktivitetsengagemang. <p>Varje huvudtema har flertalet underteman.</p>	<p>Hög</p>
<p>20. <i>“The value of occupational therapy intervention for the worker roles of forensic mental healthcare users in Cape Town, South Africa”</i></p> <p>Shaheed Soeker M, Hare S, Mall S, van der Berg J</p> <p>WORK: A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation</p> <p>2021, Sydafrika</p>	<p>Undersöka patienternas erfarenheter i samband med transition från psykiatrisk vård till arbetsmarknaden, samt att undersöka arbetsterapiens roll för deras rehabilitering.</p>	<p>Kvalitativ studie med undersökande och deskriptiv ansats.</p> <p>Fem deltagare med diagnosen Schizofreni samt två ytterligare informanter med bakgrund inom arbetsterapi.</p>	<p>Fyra teman kunde identifieras för att beskriva arbetsterapiens roll och syfte för att öka arbetsförmågan hos patienterna:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Utmaningar som patienter inom rättspsykiatri upplever. 2. Arbetsterapeutiska insatser möjliggör återgång till arbetsroller. 3. Stöd till patienter vid återgång till arbete. 4. Delaktighet i aktivitet ger hopp. 	<p>Hög</p>
<p>21. <i>“Looking Beyond the Illness: Forensic Service Users’ Perceptions of Rehabilitation”</i></p> <p>Barnao M, Ward T, Casey S</p> <p>Journal of Interpersonal Violence</p> <p>2015, Nya Zeeland</p>	<p>Att undersöka patienters perspektiv kring deras rehabilitering inom rättspsykiatri.</p>	<p>Kvalitativ studie med semistrukturerad intervju som metod för datainsamling.</p> <p>Deltagarna bestod av 20 patienter inom rättspsykiatri.</p>	<p>Sju olika teman som handlade om interna och externa faktorer som kan påverka patienters upplevelser:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Personcentrerat förhållningssätt. 2. Relation mellan personalen och patienten. 3. Konsekvent vård. 4. Medvetenhet kring rehabiliteringsprocessen. 5. Självutvärdering. 6. Självbestämmande. 7. Copingstrategier. 	<p>Hög</p>

<p>22. <i>“The meanings of place and space in forensic psychiatric care – A qualitative study reflecting patients’ point of view”</i></p> <p>Olausson S, Danielson W, Berglund-Johansson I, Wijk H</p> <p>International Journal of mental health nursing</p> <p>2019, Sverige</p>	<p>Att undersöka den fysiska miljöns betydelse för patienter inom rättspsykiatri. Studien fokuserar på meningsfullhet och personligt värde av olika föremål i patienternas rum.</p>	<p>Undersökande kvalitativ studie med "photovoice" som metod (blandning av bilder och intervjuer).</p> <p>11 deltagare bestående av patienter inom rättspsykiatri.</p>	<p>Identifiering av flera teman som beskriver den fysiska miljöns symboliska mening och värde för patienter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sträva för normalitet 2. Känna sig trygg och skyddad. 3. Känna sig som hemma. 3. Känna gemenskap. 4. Meningsfullhet. 	<p>Hög</p>
<p>23. <i>“Occupation, mental illness and medium security: exploring time-use in forensic regional secure units”</i></p> <p>Stewart P, Craik C</p> <p>British Journal of Occupational Therapy</p> <p>2007, Storbritannien</p>	<p>Studien undersökte hur personer med schizofreni upplevde aktivitetsengagemang på en rättspsykiatrisk enhet med medelhög säkerhetsnivå.</p>	<p>Mixad design med både kvantitativ och kvalitativ metod, varav enbart den kvalitativa delen ingår i litteraturstudien.</p> <p>Observation och semi-strukturerad intervju. 5 deltagare, 3 män och 2 kvinnor, från två olika rättspsykiatriska enheter.</p> <p>Innehållsanalys enligt Miles and Hubermans principer.</p>	<p>Fyra teman identifierades;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Motivation till aktivitet. 2. Värdet av aktivitet. 3. Självbestämmande. 4. Aktivitetsmönster. 	<p>Hög</p>

<p>24. <i>“Being in a Secure Forensic Psychiatric Unit: Every Day is the Same, Killing Time or Making the Most of It”</i></p> <p>Farnworth L, Nikitin L, Fossey E</p> <p>British Journal of Occupational Therapy</p> <p>2004, Australien</p>	<p>Studiens syfte är att beskriva tidsanvändningen hos en grupp patienter på en rättspsykiatrisk enhet utifrån deras aktivitetshistoria och nuvarande miljö.</p>	<p>Naturalistisk metod enligt Lincoln och Guba.</p> <p>Mixad design med både kvantitativ och kvalitativ metod har använts i studien, varav enbart den kvalitativa delen ingår i litteraturstudien.</p> <p>Fältstudier. Åtta deltagare, alla män i åldern 24-48 år. Observation och interaktion under 5 veckor.</p> <p>Semistrukturerad intervju enligt Occupational Performance History Interview II (OPHI-II) och fältanteckningar.</p> <p>Tematisk analys enligt Lincoln och Guba.</p>	<p>Fyra teman kring deltagarnas uppfattning om tidsanvändning identifierades;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tidsfördriv. 2. Göra det bästa av det. 3. Skapa utmaningar. 4. Hitta mening i en aktivitet. <p>Två ytterligare teman identifierades; gruppaktiviteter och hinder.</p>	<p>Medelhög</p>
<p>25. <i>“Forensic occupational therapy to reduce risk of reoffending: a survey of practice in the United Kingdom”</i></p> <p>Connell C</p> <p>The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology</p> <p>2016, Storbritannien</p>	<p>Beskriva nuvarande arbetsterapeutisk praxis inom rättspsykiatri med fokus på att minska risken för återfall i brott.</p>	<p>Mixed-method. Kvalitativa data inhämtades genom en enkät med både flerval- och öppna frågor.</p> <p>58 deltagare bestående av arbetsterapeuter verksamma inom rättspsykiatri i Storbritannien.</p> <p>Tematisk analys av data.</p>	<p>Fem olika teman kunde identifieras:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bedömning och formulering av risker utifrån aktivitetsperspektiv. 2. Viljeomställning. 3. Ökning av friskfaktorer. 4. Social integrering. 5. Ökad förståelse för arbetsterapiens roll inom rättspsykiatri. 	<p>Medelhög</p>